

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-64>

УДК 78.03:780.616.432(510)«19»

Антошко М.О.¹

Національна музична академія України імені П.І. Чайковського

РОЗВИТОК ФОРТЕПІАННОЇ КУЛЬТУРИ КИТАЮ У ХХ СТОЛІТТІ

Анотація. Система мислення сучасного фортепіанного мистецтва побудована на древній філософії Китаю. Музична культура Китаю знаходиться у постійному пошуку характеру звуку, тембрової палітри, форми, поєднуючи в собі національні мотиви. Завдяки поєднанню національних рис, філософії країни, релігійних тенденцій, елементів вокального та інструментального фольклору, театру та сфери композиції та фортепіанної культури, музична фортепіанна культура Китаю стала відомою в світі. Методика фортепіанної гри побудована на суворих класичних методах та національній свідомості, які викарбовувались віками. Саме Сюетанська школа та виховна система «Юеге» стали фундаментом для розвитку китайської музичної культури. Отже, великий вплив на розвиток музичної освіти здійснили: Шен Шінгун – один з перших педагогів фортепіано, Цзень Чжимін, який був засновником музичної школи в Шанхаї, Лі Шутон – викладала спів та фортепіано у жіночій школі Шанхаю та Нанкінському вищому педагогічному училищі. Велику роль у становленні фортепіанного мистецтва здійснив Дін Шанде, який поєднав західні та східні мотиви на прикладі своїх творів. Дана проблематика є цікавою та потребує подальшого вивчення у науковців.

Ключові слова: фортепіанна музика Китаю, музичне мистецтво, культурні традиції, музичне виконавство.

Antoshko Marina

National Music Academy of Ukraine named after P. Tchaikovsky

PIANO ART OF CHINA IN XX CENTURY

Summary. The system of thinking of modern piano art is based on ancient Chinese philosophy. The musical culture of China is in constant search for the nature of sound, timbre palette, form, combining national motives. Through the combination of national traits, country philosophy, religious tendencies, elements of vocal and instrumental folklore, theater and composition and piano culture, China's musical piano culture has become well-known in the world. The technique of piano playing is based on strict classical methods and national consciousness, which have been etched in the centuries. It was the Suetan School and Yuege's educational system that formed the basis for the development of Chinese musical culture. Thus, a great influence on the development of music education was made by: Shen Shingong – one of the first piano teachers, Zeng Jimin, who founded the music school in Shanghai, Lee Shutong – taught singing and piano at the Shanghai Women's School and Nanjing Higher School. An important role in the formation of piano art was played by Din Shande, who combined Western and Eastern motifs on the example of his works. These issues are interesting and require further study by scientists. Piano art has played a significant role in the culture of the East, including China. Speaking of Chinese culture, it should be noted that singing, music and dance are closely related. Understanding the art of music, including piano art, goes through all of Chinese philosophy and history. As a result of growing interest in this kind of art, choral groups will begin to appear, various competitions and festivals, master classes will be organized, the repertoire of works of works will begin to increase, and so on. Famous scholars who raised issues of Chinese choral culture were Zhou Zhensun, Yang Li, Sun Yu, and others. It should be noted that the role of music was special, because it accompanied all ritual ceremonies. These mystical events reformed Confucianism, which gave rationality and logic to all. One of the important features of Chinese music is the inseparable unity of poetic text and music, as well as the connection of music with gesture and dance, the interconnection of vocal music with phonetics of folk language.

Keywords: piano music of china, musical art, cultural traditions, musical performance.

Постановка проблеми: ознайомлення та вивчення проблеми культури музичного мислення країн Сходу, зокрема Китаю; вивчення фортепіанної культури Китаю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання історичних витоків Китаю завжди цікавило науковців, серед яких слід виокремити – Ю.В. Тавровського, Г.О. Шнеерсона, В.С. Виноградова. Серед китайських вчених, які займалися питаннями культури Китаю вирізняються праці Лю Ляня, Сюй Чжея, Лян Сяомея та інші. Серед представників першої китайської фортепіанної школи виокремлюємо:

Дін Шан-де, Лі Сянь-мін, Лі Цуй-чжень, Фань Цзи-сень та інших. Отже, ми бачимо, що питання фортепіанного мистецтва у Китаї є ще досі недостатньо висвітленим і потребує подальшого вивчення.

Невирішені раніше частини загальної проблеми полягають в тому, що крізь призму вікових традицій висвітлити проблему музичного мислення та музичної культури країн Сходу, зокрема Китаю. Донести проблему філософської думки Китаю, що здійснювала свій вплив на мистецтво східних країн. Відзначити роль фортепіанного мистецтва Китаю.

¹ORCID: 0000-0002-4105-7519

Ціль статті (постановка завдання): вивчення проблеми музичної культури Китаю, зокрема теми фортепіанного мистецтва, яка є цікавою своєю історією, що уходить корінням в давнину.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здавна процеси розвитку фортепіанної культури та освіти цікавили багатьох дослідників. Серед них виділяємо: Не На [5], Ін Шичжень [3], Алкон [1].

Науковці Китаю відзначають надзвичайну цікавість до фортепіанної культури в ХХ столітті. З появою в країні музичних шкіл та профільюючих музичних закладів цей інтерес тільки збільшився. Це спіткало до появи видатних майстрів цього напрямку. Як зазначив науковець Лян Сяомей в своїй роботі, видатний педагог Лю Ши Кунь сприяв питанням освіти [4]. Завдяки йому було відкрито близько 30-ти шкіл в різних містах країни. Починає активізуватись й фортепіанна конкурсна практика, що веде до модернізації культурних процесів Китаю. Розвиток мистецтва знаходить своє відображення у музично-виконавській практиці, розширення репертуарної політики прослідковується в оперних театрах Китаю. Лян Сяомен вважає, що професійна компетентність музиканта-виконавця, в даному випадку піаніста, залежить від синтезу теоретичної та практичної сукупності знань. Ці тенденції знаходять своє відображення й у європейських країнах, які ставлять за мету виховати виконавця високопрофесійного рівня. Також країнам Європи цікаво обмінюватись своїми знаннями із Китаєм, вивчати традиції китайського мистецтва. Лян Сяомен надає відомості щодо створення у 2012 році програми стипендій «Національного театру», мета якої була підтримка молодих виконавців та музикантів. Так, сучасний Китай відроджує класичне мистецтво західних країн. Цікавим був досвід провести анкетування, яке виявило брак загальнокультурних знань. Адже, вся увага була спрямована на технічні навички при вихованні музиканта-піаніста. Музичне мислення музиканта є важливою часткою виховного процесу, адже впливає на його здатність відтворити емоційно-звукові образи твору. Введення до навчального процесу такої дисципліни, серед яких: Історія мистецтва, Історія фортепіанного виконавства, Історія фортепіанних стилів, надасть можливість студентам більш розширити свій кругозір щодо фортепіанної культури. Отже, збалансованість системи музичного виховання є важливим моментом в розвитку фортепіанної культури [4].

Великого значення набувало питання репертуару. Широкого використання при викладанні фортепіано набули збірники: Ф. Байера, Ш. Ганона, К. Черні. Які були спрямовані на розвиток технічної бази учня. Робились акценти на твори переважно класичного характеру: Й. Баха, Л. Бетховена, А. Моцарта, адже вони тим фундаментом, без якого важко уявити фортепіанне мистецтво. Поступово до репертуарної палітри почали входити й твори китайських композиторів: Дін Шанде, Лі Інхая, Хе Лутіна, які продовжували національні традиції, побудовані на фольклорі [4].

Як зазначає дослідник фортепіанної культури Лян Сяомей, «Специфічною особливістю фортепіанної культури Китаю є широке поширення класичного репертуару в полегшеній, естрадно-джазові версії. Це поширення відбулось завдяки

Р. Клейдерману, якого в Китаї знає буквально кожен. Його естрадний стиль з легким джазовим відтінком для китайців, як і для людей у багатьох країнах, ставав введенням у класичну музику, в улюблений Р. Клейдерманом романтичний фортепіанний репертуар» [4, с. 294].

Посприяв розвитку фортепіанного мистецтва відомий музикант, соліст філармонії в Пекіні – Лю Шикунь. Завдяки йому було відкрито біля сорока дитячих музичних центрів. В Китаї широкої популярності досягає початкове музичне навчання. Діти починають навчатись гри на музичних інструментах, зокрема на фортепіано з досить раннього віку: 3-5 років, відмінно від України, де навчання починається в 6-7 років. Значна роль в Китаї належить батькам, які ретельно слідкують за музичним навчанням дітей. Система гри у Китаї побудована на розвитку технічного апарату дитини. Отже, важливим вважається розвиток рухливості та швидкості пальців. Мінусом китайської системи освіти є відсутність або неналежна увага до загальних музичних предметів, які впливають на гармонійний розвиток учня. Так, ще одним видатним педагогом з фортепіано у Китаю вважається професор Дань Джаої, який виховав лауреатів: Лі Юньді, Чень Са. Його методика навчання побудована на точності виконання. Слід зазначити, що китайська методика виконання побудована на відмінних від Європи принципах. Це зумовлено інтонаційними елементами мови. Європейська мова є більш емоційною, відмінно від китайської, яка висловлює почуття за допомогою жестів. Мова жестів стала фундаментом для театральних постановок у Китаї. Отже, стиль фортепіанної гри побудований на використанні синтезу музичного інтуїтування з методикою китайської мови [4, с. 295].

Одним з перших музикантів та виконавців фортепіанних творів був Дін Шанде. Він навчався у професора Б.С. Захарова (1887-1943), який виховав плеяду музикантів, серед яких: Сяо Шусяна, Лі Цуйчженя. Дін Шанде відомий своїми композиціями: «Весняна прогулянка», Варіації на тему китайських народних пісень, токати «Радісна вістка». Учнями Дін Шанде були: Чжу Гуні, Чжоу Гуанжень, Ло Чжунжун, Чень Мінчжі, Лю Чжуан, Чень Ган, Хе Чжаньхао.

Відомою піаністкою, випускницею Шанхайської консерваторії була Лі Сяньмін. Саме вона першою здійснила гастролі по Європі. Головним завданням, яке поставила перед собою Лі Сяньмін було донесення китайських традицій до європейців. Не менш відомим китайським педагогом був Фан Цзисен, який виховав талановитих піаністів. Серед його учнів: Хун Тен, Лі Ціфан, Сюй Фейпін, Ду Мінсін, Чен Ісін, Ян Бінсунь.

Отже, науковець Дін Юнь пояснює поетапність розвитку фортепіанної культури у своїй роботі: «Так, наприклад, європейський піанізм розвивався протягом п'ятьох століть і поступово проходив закономірні етапи: від клавірного мистецтва, пов'язаного з епохою бароко, до класицизму, в якому виникло та вдосконалювалось фортепіано, потім до епохи романтизму, і, зрештою, вступив у динамічний і суперечливий період ХХ століття. За цей час фортепіанна педагогіка збагатилась прекрасними виконавськими школами і методичними досягненнями, які стали підґрунтям сучасної музичної педагогіки.

Натомість професійне фортепіанне мистецтво Китаю почало формуватися тільки протягом останнього століття на основі європейських традицій і поруч із самотньою національною музичною культурою» [2, с. 27].

До музичного навчального процесу, як в Україні, так і в Китаю увійшло сольне виконання. Розвиваючи технічну сторону в учнів, педагоги Китаю не надають великого значення всебічному розвитку особистості, не знайомлячи своїх студентів з фортепіанною культурою. Адже, важливим є набутий раніше досвід вміння застосувати на практиці. Ще одним важливим завданням є формування художнього мислення, яке розвиває емоційність в учнів. Як зазначає Дін Юнь, фортепіанна культура Китаю поєднує два аспекти: національний колорит та елементи західноєвропейської культури. Композиції китайських авторів насичені картинами природи, дитячими образами, сценами побутового характеру тощо [2].

Отже, питання розвитку музичної культури у Китаї знайшли своє відображення у роботах Лі Цзіхуа, Ма Вей, Су Сяохуана, Ху Ціна. Проблеми естетичної сторони музичної культури підіймали у своїх дослідженнях Ван Лей та І. Чжан, Лю Цянцян. Про формування естетичних смаків та виховного впливу музичної культури на країни Європи зазначає Ма Вей. Написання таких творів, як: «Пісні про землю» Г. Малер, «Турандот» Дж. Пуччі-

ні, «Дивний мандарин» Б. Бартока, «Червона квітка» Р. Глієра пов'язані з китайською тематикою [6].

Висновки. Система мислення сучасного фортепіанного мистецтва побудована на древній філософії Китаю. Музична культура Китаю знаходиться у постійному пошуку характеру звуку, тембрової палітри, форми, поєднуючи в собі національні мотиви. Завдяки поєднанню національних рис, філософії країни, релігійних тенденцій, елементів вокального та інструментального фольклору, театру та сфери композиції та фортепіанної культури, музична фортепіанна культура Китаю стала відомою в світі. Методика фортепіанної гри побудована на суворих класичних методах та національній свідомості, які виکارбовувались віками. Саме Сюетанська школа та виховна система «Юеге» стали фундаментом для розвитку китайської музичної культури. Отже, великий вплив на розвиток музичної освіти здійснили: Шен Шінгун – один з перших педагогів фортепіано, Цзень Чжимін, який був засновником музичної школи в Шанхаї, Лі Шутон – викладача спів та фортепіано у жіночій школі Шанхаю та Нанкінському вищому педагогічному училищі. Велику роль у становленні фортепіанного мистецтва здійснив Дін Шанде, який поєднав західні та східні мотиви на прикладі своїх творів. Дана проблематика є цікавою та потребує подальшого вивчення у науковців.

Список літератури:

1. Алкон Е. Музыкальное мышление Востока и Запада. Владивосток : Изд. Дальневост. университета, 1999. 128 с.
2. Дін Юнь. Формування музичної культури молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в мистецьких позашкільних закладах освіти : дис. канд. ... пед. наук. Київ, 2016. 230 с.
3. Ін Шичжень. Методика викладання фортепіано. Пекін : Народна музика, 1990. 87 с.
4. Лян Сяо Мей. Особливості фортепіанної педагогіки та виконавства у сучасному Китаї / Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент : зб. наук. пр. / МІХМД ім. С. Далі, ІПТО НАПН України; ред. кол.: В.Ф. Орлов (голова). Київ : Вид-во ТОВ «ТОНАР», 2015. 331 с. (Серія: Педагогічні науки; Вип. 10).
5. Не На. Становление и развитие фортепианного искусства в Китае (до 70-х годов XX века). Минск : Четыре четверти, 2011. 168 с.
6. Ма Вей. Концепція форми в музиці Китаю і Європи: аспекти композиції та виконання : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Одеса, 2004. 16 с.

Reference:

1. Alkon, E. (1999). *Muzikalnoe mishlenie Vostoka i Zapada* [Musical thinking of the East and West]. Vladivostok: Izd. Far East University. (in Russian)
2. Ding Yun (2016). *Formuvannia muzichnoy kultury molodshih shkolariv u processi fortepiannogo navchannia v mistetskih pozashkilnyh zakladah osvity* [Formation of musical culture of junior pupils in the process of piano training in art extracurricular educational establishments]. (PhD Thesis). Kyiv: National Untitled M.P. Drahomanov. (in Ukrainian)
3. Yin Shizhen (1990). *Metodika vukladannia fortepiano* [Methods of teaching piano]. Beijing: Folk Music. (in Ukrainian)
4. Liang Xiao Mei (2015). *Osoblivosty fortepiannoi pedagogiky ta vikonavstva u suchasnomu Kitae* [Features of Piano Pedagogy and Performance in Modern China] / *Art Education: Content, Technology, Management: Collected Science. pr. / MICHMD them. S. Dali, IPTO of the NAPS of Ukraine; Editorial: VF Orlov (Chairman)*. Kyiv: View of TONAR LLC (Series: Pedagogical Sciences; Issue 10). (in Ukrainian)
5. Ne Na (2011). *Stanovlenie i razvitie fortepiannogo iskusstva v Kieve (70-h godov XX veka)* [Formation and development of piano art in China (up to the 70s of the XX century)]. Minsk: Four Quarters. (in Russian)
6. Ma Wei (2004). *Koncepcia formu v muzici Kitau i Evropi: aspekty kompozicii ta vikonannia* [The concept of form in the music of China and Europe: aspects of composition and performance] (PhD Thesis). Odessa. (in Ukrainian)